

Alles herhaalt zich, vooral de geschiedenis

door Marceline Bresson

Hoewel het een tijd stof lag te vergaren op de plank van geschiedkundigen en politicologiestudenten, blijkt nu hoe actueel Machiavelli's *Principe* wel niet is. Wellicht dat leiders uit de eenentwintigste eeuw zich zouden moeten wapenen met zijn uitspraken. Naast uzelve is het immers vooral belangrijk uw tegenstander te kennen...

Pakweg vijfhonderd jaar geleden schreef Niccolò Machiavelli, dienaar van de Florentijnse Republiek, zijn *capolavoro*, zijn meest invloedrijke boek, dat een geheel andere toon aansloeg dan zijn voorgangers. Het is een werk dat nog lange tijd van zich zou laten horen in het vakgebied van de politieke wetenschappen. In *Il Principe* (De Vorst, De Heerser) zette Machiavelli uiteen hoe een ideale vorst zich zou moeten gedragen, en dat was compleet anders dan gangbaar was bij de machthebbers die destijds voorhanden waren. De Vorst van Machiavelli week ook af van hen die ten voorbeeld werden gesteld door andere schrijvers van vorstenspiegels. Eerlijk hoefde men volgens Machiavelli niet altijd te zijn, en ook het nakomen van beloftes was niet per se geboden. Zaak was het slechts dat een vorst de macht hield, en deze, indien mogelijk, vergrootte – al dan niet ten koste van anderen. Machiavelli's vorst doet sterk denken aan de grootmoedige mens zoals Aristoteles die in zijn *Ethica* beschrijft, en ook Nietzsches gewenste mens lijkt te beschouwen te zijn als een variatie op het door hen beide gebruikte thema. Dit zijn slechts drie voorbeelden van denkers uit de westerse traditie die het accepteerden, en zelfs prefereerden, dat er ongelijkheid was tussen de mensen, en dat sommige mensen geschikter waren om te regeren dan anderen: een idee dat gedurende de negentiende eeuw aan kracht won, maar die in de tweede helft van de volgende eeuw breed werd verworpen, nadat haar gevolgen zich in het extreme hadden afgetekend.

Of toch niet?

Pakweg vijftig jaar geleden dacht men dan ook dat een vorst van dat slag voorgoed uitgebannen was, op zijn minst in het Westen. Zeker in de Sovjet-Unie zat nog een leider met een uitgebreid clandestien politieapparaat, maar bij ons, in de Vrije Wereld losten we conflicten voortaan verbaal op. In

de jaren 80 zagen we in eigen land zelfs de geboorte van de polderpolitiek, en met de versteviging van supranationale organen als de Verenigde Naties en haar consorten en het intensiveren van de Europese samenleving leken de gewelddadige dagen van de geopolitiek geteld.

Middeleeuwse praktijken

Pakweg vijf jaar geleden werd echter duidelijk dat niets minder waar was, toen Europa zich realiseerde dat het omringd werd door gevaar en gevaarlijke spelers die in niets onderdeden voor hun voorgangers uit vervlogen eeuwen. Erdogans censuur, de “godsdienstoorlogen” in de Levant, de kruistochten van de Balkanlanden: we lijken ons haast in een situatie van weleer te bevinden, met heersers die Machiavelli's leerstellingen niet alleen schijnen te onderschrijven, maar die zelfs in de praktijk brengen. In geen tijden was zijn werk zo relevant als nu, op het moment dat niet de Florentijnse Republiek maar de Duitse Bondsrepubliek aan het roer staat – overigens nog steeds, zoals Florence in Machiavelli's tijd, in een ongemakkelijke verhouding met de Fransen.

De machtspolitiek is terug, evenals andere middeleeuwse praktijken: Merkel zou er goed aan doen nog eens in dit boek te duiken, zodat ze behendiger om kan gaan met de grote *Principe* van onze dagen: de nieuwe Russische tsaar Nicolaas.

“Een vorst die geoeffend is in de wapenkunde, wordt geacht door zijn troepen en kan op hen vertrouwen. Zijn lichaam moet gehard worden tegen ongemak en vermoeienis.”